

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelmájúak, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók

SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára :	Szerkesztik és kiadják :	Megjelenik minden
Egész évre . 8 korona	NÉMETH LÁSZLÓ	hónap elsején 1 ívnyi
Fél évre . 4 „	és	terjedelemben
Negyed évre . 2 „	VÁRADI ZSIGMOND.	

Szerkesztőség : **Kecskemét, Templom-utca 95. sz.**
Kiadóhivatal : **VIII. ker. Rökk Szilárd-utca 10. szám.**

A lap tartalmáért felelős : **NÉMETH LÁSZLÓ.**

II. évfolyam.

Budapest, 1900. szeptember 1-én.

9. szám.

Tartalom : Szeretet : V. Zs.-tól. — Tanterv a siketnémák iskolái (intézetei) részére : Zádor Endrétől. — Egy lépés előre : Bihari Károlytól. — A parizsi kongresszus : Adler Simontól. — A gyógypaedagogiai intézetek tanszemélyzetének rangsorozata. — A kiejtésre való tanítás : Taritzky Ferencről. — Gyakorlati hangtan. (Könyv-berírat) : Igaz Mestertől. — Pályázati felhívás. — Hazai hírek.

„Szeretet.“

Örömjajtól hangos széles *Magyarország! Esztergomban*, hazánk legfőbb papjának residentiáján megszámlálhatatlan sokaság — milliók nevében — dicséri az Urat, a miért 900 év előtt beleoltotta a nagy, szent király nemes szívébe a „szeretet“ vallását, a ki azt a termékeny magyar lélekbe átplántálta. — Hazánk 17 millió népe egy szívvel, egy lélekkel hálazsolozsmákat zeng az Úrnak, örömtüzeket gyújt — lelkének forró szeretetét jelképezve — abból az alkalomból, hogy dicsőséges királya — a „szeretet“-nek nagy apostola — megérte születésének 70. évfordulóját.

Vajjon e lélekelő ünnepeinknek mi a motivuma? Nem az alkotó iránti szeretet gyűjtötte a megszámlálhatatlan sokaságot a vallás zászlaja alá? Nem a haza és annak rangban első fia iránt érzett forró szeretetünket tükrözteti vissza királyünnepünk?

Ha első koronás szent királyunk köztünk járt volna az ünnepek szép napjaiban, öröm töltötte volna el nemes szívét; mert azt láthatná, hogy nem vetette a „szeretet“ magvát terméketlen földbe. Meg volna művével elégedve, mert a 900 évvel ezelőtt elvetett magból, — a „szeretet“ magvából — hatalmas törzs nőtt, melynek dús koronája — a „szeretet“ — oltalmat és üdülést nyújt a haza minden polgárának.

Magyar társadalmunk fenntartó elemét — a „szeretetet“ — régidóktól fogva valódi értelmében alkalmazta szerencsétlenei felsegítésére, gyámolítására. A jótékonyági intézmények egész serege hirdeti e nemes érzelem megnyilvánulását. A lélek és test gyógyi-

tására számtalan lelenc- és árvaház, javítóintézet és kórház létesült csak az utolsó században is. Csupán a szerencsétlenek legszerencsétlenebbjeiről — a fogyatékos érzékiükről — kiket egy könyörületes szív oly találóan a „természet árváinak“ nevezett el — feledkezett meg. És vajjon miért? Tán csak azért, mert „néma gyermeknek az anyja sem érti a szavát“? Nem!! Hisz a vakok tudnak beszélni! Nyomorúságuk elég szembetűnő! És a társadalom — a mindennemű intézményeket létesítő társadalom — irántuk tanusító közönyét még sem törlik meg.

Hazánk legfőbb és legnemesebb papja 120,000 koronát fordított a „szeretet“ ünnepe alkalmából culturalis és jótékony célokra. Vajjon gondolt-e a „természet árvái“-ra? Nem! S miért nem? Talán nem kelti szájalomra nemes szívét ezek nyomorúsága? Nem ezért!

Mi követünk el mulasztást, akik ezen szerencsétlenek felségelésére vállalkoztunk. Mi nem fejtünk ki elég *munkásságot*, tevékenységet, hogy a *jótékony adakozók* szívét pártfogoltjaink ügyének megnyerjük.

Hej! pedig van ám a mi védenceink gyámolítására szolgáló egyesület is: „Szeretet“ a neve és valódi szeretetet gyakorol! 4 korona az évi tagdíja és 17.000,000 magyar lélekből nem tudott eddig 500—600-nál többet meghódítani. A magyar társadalomhoz emeljük fel esdő szózatunkat hazánk 60,000 legárvább gyermeke érdekében. Értse meg valahára a „néma szavát“!! Mentse meg lelki életüket a haza és Isten javára! Hisz ép oly gyermekei ők is Istennek és hazának mint mi, miért ne tudjanak munkálkodásukkal a haza nagygyá tételéhez hozzájárulni? Értse meg végre a magyar társadalom, hogy akkor lesz a haza boldog, ha minden egyes polgára közreműködhetik boldoggá tevéséhez. És akkor válik majd testté a „legnagyobb magyar“ prófétiaja: „Magyarország nem volt, hanem — lesz“!

V. Zs.

Tanterv a siketnémák iskolái (intézetei) részére.

(Jóváhagyott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak 1900. évi 16822. számú rendeletével.)

(Folytatás.)

III. Beszédtanítás

VI. OSZTÁLY.

(Heti 10 óra.)

Beszédanyag (beszédkör).

1. Az élet minden alkalomszerű tárgya és jelensége. Különösen pedig, az ember egészségének fenntartására vonatkozó tanácsok, a társadalmi rendre, tisztességre vonatkozó szokások, útastások és törvények.

2. Iskolai élet (szorgalmi- és szűnidő, hétköznap, ünnep, ünnepély, kirándulás, napi- és házi rend, igazgató, vizsga).

3. Az utca, utcai élet; középületek, hivatalok (vasút, gőzhajó menetrend, posta, kórház, gyógyszertár, község-ház, rendőrség, vám, adóhivatal); iparosok, (vásárok), iparhatóság, engedély, inas, segéd, mester, az iparos tanulót érdeklő törvények, tanácsok; kereskedők (boltok), árjegyzék, cégtulajdonos, gyár; cselédkönyv, szolgálati viszony.

4. Naptár.

5. Természeti jelenségek (az V. osztályban tanult anyag kibővítése).

Kifejezési alak.

Főnevek.

Szóanyag. Az előző osztályokban előfordult anyag-halmaz s annak esetleges bővítése.

Szóképzés. Az összetett, iker- és képzett szavaknak hasonlóság alapján való csoportosítása, oly célból, hogy a még elé nem fordultakat a hasonlóság alapján annak idején maga a tanuló is beilleszthesse az élőnyelv (beszéd) szerkezetébe.

Szóragozás. A ragozott szók elrendezése, ugyanazon szempontból és ugyanazon célból.

Melléknevek.

Az előző osztályok anyaga.

Szóképzés. A képzett szók csoportosítása.

Szóragozás. A tanuló figyelme felhívandó, hogy a melléknév a főnév előtt változatlan, utána téve azonban szám és eset szerint változik, továbbá hogy a melléknév szükség esetén főnévhez járuló ragozatot vehet fel. A fokragozás befejezendő.

Számnevek.

A számnevek ragozása (hárman, hármat, háromnak, háromból stb.).

Névmások.

Szóanyag. Az összes személyes, birtokos, kérdő, visszaható, vonatkozó és kölcsönható névmások. A mutató és határozatlan névmásokból a közkeletűek.

Nyelvalak. A személyes névmások ragozása (engemet, neked stb.).

Névutók.

Szóanyag. Az összes névutók. Itt meg kell jegyezni, hogy a tanterv csak azoknak a teljes biztossáig való begyakorlását tüzi ki ez osztályban, a melyek a gyakorlatiság és könnyebb szemléltethetőség szempontjánál fogva fontosabbak.

Nyelvalak. A névutók ragozása; a névutóknak átvitt értelemben való használata.

Igék.

Szóanyag. Az eddig tanult anyag s annak az alkalmosság-ból folyó esetleges kibővítése.

Nyelvalak. Az ikes- és iktelen, a határozott és határozatlan

tárgyú igealakok biztos megkülönböztetése a jelentőmód jelen, múlt és jövő idejében, a kötőmód jelen, a föltételes (óhajtó) mód jelen és múlt idejében s a parancsolómódban. Ezen kívül rövid ismertetése a jelentőmód alig- és régmúlt, valamint a kötőmód múlt idejének. A főfigyelem azonban az eddig tanult igealakok biztos begyakorlására s a rendhagyó igékre fordítandó. A főnévi igenév személyragozása.

Határozószók.

1. A helyhatározóiak egészen felveendők és rendbeszedendők.
2. Időhatározóiak. Az eddig tanultakon kívül: minap, minapában, akkorra, virradtig, délig, estig, hajnalig, holnapig, holtig, eleintén, végtére, utóvégre, lépten-nyomon.
3. Módhatározóiak. A tanultakon kívül: éhomra, örömet, vegyest, egyenest, lépést, szemlátomást, futvást; körül-belül, összevissza, szélteben-hosszában, helylyel-közzel, már-már; karöltve, szemlesütve; minduntalan, rendkívül, hanyatthomlok stb.

Kötőszók.

Az eddig tanultakon kívül: szintén, viszont, mintha, akár-akár, az-az, nemcsak-hanem, tehát. a hol, a honnan, a hová (a vonatkozó tárgyi névmás ragozása: a miben, a mitől stb.).

Az eddig fel nem sorolt kötőszóknak a rokon értelemre való hivatkozás szerinti tanítása. (Pl. csak, csupán, pusztán.)

Indulatszók.

Dehogy! No lám! Nana! Oh! Rajta!

Továbbá anyaga az osztálynak: egyes szók és szólamok; 5—10 példabeszéd: rokon alakú és értelmű szók.

VII. OSZTÁLY.

(Heti 6 óra.)

Beszédanyag (beszédkör).

1. Az alkalmi jelenségek, szólásformák.
2. Az egészség fenntartására irányuló intelmek, tanácsok, útasítások, szabályok (evés, ivás, alvás, fürdés, séta, szellőztetés, ruházat; hideg, meleg, hőmérő; időjárás stb.); ragályos betegségek, baleset, életmentés.
3. Biztosítás, takarékpénztár, betegsegélyző-pénztár; templom, egyházi hatóság, iskola és más helyi középületek, színház, cirkusz, szórakozó helyek, társaskörök, egyletek.
4. Nemzetgazdasági tudnivalók (pl. bányászat, vadászat, erdőszet, halászat, löverseny, kiállítás).

Nyelvtan. Az előző osztályokban empirikai alapon tanult szótani ismereteknek rendszerbe állítása a következő szempontok szerint: 1. Szófajok. 2. Ragozás. 3. Szóképzés 4. Helyesírási szabályok. 5. Szótani műkifejezések.

VIII. OSZTÁLY.

(Heti 4 óra)

Beszédanyag.

1. Alkalmi jelenségek, párbeszéd, szólásformák.
2. Az iparilag feldolgozandó nyerstermények ismertetése ; iparcikkek, ezeknek készítői, bevásárlási helye, ára, értékesítése ; az összes iparágak ismertetése pályaválasztás céljából.

3. Anyakönyvi hivatal.

Nyelvtan. A VII. osztályban nyújtott szótani anyag folytonos ismételésén kívül az előző osztályokban gyakorlati alapon elsajátított mondattani ismereteknek rendszerbe állítása és öntudatosá tétele analog példák és a leginkább értékesíthető szabályok segítségével, a következő szempontok szerint :

1. mondatok tartalmi szempontból (állító, tagadó stb.).
2. A mondatok szerkezeti szempontból (fő, hiányos, bővített stb.).
3. Szórend és szóvonzat.
4. A helyesírási szabályok ismertetése és összefoglalása.
5. Mondattani műkifejezések.

A mondattani tudnivalókat (az összes osztályok számára) a nyolc osztály nyelvi anyagának megállapítása után sorolja fel a tanterv. E rész magában foglalja az összes egyszerű és összetett mondatokra vonatkozó tudnivalókat s mindenütt a legszükségesebbekre s legfontosabbakra hívja fel a tanárok figyelmét.

A tanterv szellemének jellemzéseül csak azt említem fel, hogy a mondattant egyetlen osztályban sem kívánja elméleti fejtegetés tárgyává tétetni, hanem kizárólag gyakorlati úton óhajtja azt ismertetni. A terminus technikusokból is csak azokat kívánja megneveztetni, a melyeknek megnevezése a beszéd könnyebb elsajátíthatása céljából indokolt.

Ezen fejezet után igen érdekes és értékes módszertani útastásokat találunk a tantervben. Mivel ezen útastások igen nagy mértékben hozzájárulnak a tanterv szellemének megvilágosításához, megértéséhez, azért indokolt, hogy a főbb pontokat ide idézzem.

„A gyermek kifejezésre jutni akaró érzelm- és gondolatvilágát ellesni s ennek — a nyelvtani kifejezések fokozatosságait szem előtt tartva — a gyakorlati beszédnek megfelelő szöveget adni, ez az, a miben a beszédtanításra vonatkozó alaptétel általában kifejezést nyer.“

„A nyelvalakok tanmenetét sem a tárgyak, személyek önkényes csoportosítása, sem a nyelvtan sorrendje állapítja meg, hanem mindig a beszélni akaró siketnéma *én*-je, az ő érzés- és gondolatvilága, mely kifejezésre kíván jutni.“

„Hogy a nyelvalakok a tanár részéről könnyebben áttekinthetők legyenek, a nyelvtudomány formái szerint vétettek ugyan sorba, de ismételten élesen hangsúlyoztatik, hogy azoknak oly sor-

rendben való ismertetése — a hogy felvannak tüntetve — nemcsak nem kívánatos, de sőt e tanterv szándéka ellen való lenne.“

„Nem tévesztendő szem elől, hogy miként a kenyér, a víz, a só mindennapi életszükséglete az embernek, a bors, a paprika és a többi fűszer csak a kényesebb ízlés követelése; és a hogy a szesz italok meg feltétlenül nem is szükségesek az egészséges embernek: akként a beszéd nyelvvalaktanában is némely kifejezések mindennapi keletűek, mások csak napok múltán ismétlődnek, mások meg egy évben ha egyszer fordulnak elé; azért azoknak e szempontból való értékelése az eredményes tanítás érdekében szem elől nem tévesztendő soha.“

„Addig, míg a siketnéma kised beszédkörben bár, de ki nem tudja magát fejezni, a legégetőbb nyelvszüksége elégitendő ki, mely kizárja a leíró szemléleti oktatás-féle eljárást és az egész tanítást társalgási, beszélgetési alapra fekteti. Ezért nincs tehát külön u. n. társalgási oktatás és óra, mivel az egész oktatás e módon kell, hogy haladjon.“

„Mínt hogy pedig a nyelvvalakoknak tudatossá tételére nem tud senki oly kitűnőleg szemléltető alkalmat elévarázsolni, mint a milyet a hívatlan alkalom nyújt: a nyelvvalaktani ismeretek az eleven szemlélet érdekében nem különválasztott órákon, hanem magával az igazi szemlélettel együtt tervszerűen, a beszélgetés kapcsán, annak szerves részeként nyújtandó.“

„A beszédtanítás a felső fokon (V.—VIII. oszt.) általában ugyanazon elvek szerint halad, mint az alsón, azon megjegyzéssel, hogy az V. osztálytól kezdve a beszéd tartalmi (ismeretnyújtás) célja, mint egyenlő rangú tényező sorakozik a beszéd alak (nyelv-tani) céljához, mindazonáltal a társalgási forma mindvégig érvényben marad és az alak-ismeret mindannyiszor a tartalommal együtt nyújtandó.“

Ezen idézetekhez még csak azt fűzöm, hogy az írás — a tanterv szerint — nyomon követi a szóbeli kifejezést s pedig az alsó fokon mondatonként, a felső fokon azonban csak az óra első háromnegyed részében tanult anyagnak összefoglalása után, a mikor ugyanis a tanulók emlékezetből írják le a lefolyt tanítás anyagát.

Tanészközők:

Élő egyedek, készítmények (praeparatumok), valóságos tárgyak, utáztatok, modellek; képek, rajzolatok, graphikai ábrázolatok; nyelvvalaktan.

Írás, fogalmazás.

Mivel a fogalmazás nem egyéb, mint az eszméknek bizonyos központ körüli csoportosítása s mivel a siketnémák ezen csoportosításra az alsó fokon úgy csekély szókincsük, mint hiányos kifejezési képességük miatt képtelenek, azért a tanterv e tárgyat, mint önállót, csakis az V. osztályban írja elé. A mit a gyermekek addig írnak, az nem egyéb, mint a szóval tanultaknak írásbeli reproduk-

tíója és gyakorlása. Az írás tehát az alsó osztályokban a beszéd-tanításhoz fűződik s annak kiegészítő részét képezi, a nélkül, hogy az órarendben számára külön órák jelöltetnének meg. Az anyag-nak osztályonkénti elrendezése a következő:

I. OSZTÁLY.

(L. az „Írva-olvasás“-t.)

- a) A kis- és nagy betűknek s egyes szóknak másolása a falitáblán, palatáblán, majd az írkába.
- b) Ugyanez az anyag diktálás után.
- c) A beszéd-tanítás tananyag körében megmutatott tárgyak, személyek, tulajdonságok, cselekvések, viszonyok írásbeli kifejezése.
- d) A kijelölt írásjeleknek s az 1—10-ig terjedő számjegyeknek írása.

II. és III. OSZTÁLY.

(A beszéd-tanítással egyidejűleg.)

- a) A nyelvoktatásban előforduló anyagnak másolása, diktálás (szájról olvasás) utáni leírása.
- b) Adott kérdésekre írásbeli felelet. Névragozás.
- c) Adott minta után hasonló mondat szerkesztése.
- d) Kérdő mondatok önálló alkotása -- és felelet.
- e) Adott anyagból az egynemű mondattagoknak (kérdések szerint) kiválasztása.
- f) Átváltoztatás. A tegnapi és mai események, az első, második, harmadik személynek viszonya. Igeragozás.
- g) A többi nyelvvalakok begyakorlására írásbeli példák készítése.
- h) Tulajdonneveknek nagy betűvel íratása, írásjelek, szóelválasztás, helyesírás gyakorlása.

IV. OSZTÁLY.

(A beszéd-tanítással egyidjűleg.)

- A II. és III. oszt. anyagán kívül még a következők:
- a) Másolás az olvasó könyvből.
  - b) Az olvasmány kérdő stb. mondatainak megkülönböztetése.
  - c) Az olvasmány szövegében levő mondattagoknak kérdések szerinti megkülönböztetése.
  - d) A különböző igealakoknak mód, idő, szám, személy szerinti kiválogatása.
  - e) Egyes szavaknak más szavakkal helyettesítése.
  - f) Az olvasmánynak emlékezetből való leírása.
  - g) Kisded levél a szülőkhöz.

V. OSZTÁLY.

(L. a II.—IV. osztályokat.)

A beszéd-tanítással egyidejűleg s azon kívül hetenként 2 óra a szorosabb értelemben vett fogalmazásra.

A II.—IV. osztályokban kijelölt, itt a beszédterjedelem szerint azonban már bővülő írásbeli anyagon kívül:

- a) Tárgyalt olvasmányoknak alakí és tárgyi átalakítása.
- b) Két-két gyermek párbeszédének önálló írásbeli kifejezése.
- c) Naplóírás.
- d) Posta-utalvány, szállító-levél, távirat s más űrlapok kitöltése.

VI. OSZTÁLY.

A beszédtanítással egyidejűleg s azonkívül hetenként 2 külön óra a szorosabb értelemben vett fogalmazásra.

A nyelv gyakorlására szolgáló írásbeli gyakorlatokon kívül:

- a) Napló, az ítélet erősödését célzó leírások.
- b) Tudósító, kérő, köszönő levél.
- c) Megrendelés.
- d) Számla.
- e) Nyugta.

VII.—VIII. OSZTÁLY.

(L. II—IV. osztályokat.)

A beszédtanítással egyidejűleg s azonkívül hetenként 3 külön óra a szorosabb értelemben vett fogalmazásra.

Az előző osztályok anyagán felül:

- a) A még elé nem fordult írásjelek használata.
- b) Régi tulajdonnevek írása.
- c) Tárgyalt olvasmányoknak kivonatozása, emlékezetből való leírása.
- d) Leírások, elbeszélések adott minta (vázlat) nyomán.
- e) Képes kifejezések.
- f) Folyamodvány, elismervény, szerződés, felmondás, meghatalmazás.

Az e helyen található módszeres útasítások különösen az írásbeli dolgozatok kijavítására adnak útbaigazítást.

Tanestközök.

Kréta, palavessző, irón, toll, tábla, füzet, fekete és színes tinta, vonalzó, sorvezető, olvasó- és más tankönyv.

Zádor Endre.

(Folyt. köv.)

Egy lépés előre.

Megtegyük-e ezt a lépést, vagy maradjunk-e tovább is az eddigi ponton? Válasszuk-e szét siketnéma növendékeinket hallási fokozatuk és tehetségük, beszédképességük szerint?

Sokan vannak az ellenzők s így az eszme nem ölthet testet. Mégis én úgy vélem, hogy használunk az ügynek, ha megvizsgálván a dolgot, véleményét mondunk róla.

Kijelentvén, hogy az én nézetem szerint ezt a lépést meg kell tennünk, érveimet a következőkben adom elő:

1. Siketnéma ugyanannyi féle van, mint érzékű ember. A mint a hallókat felosztják tehetséges, normális tehetségű, gyenge-tehetségű, hülye, gyengeelméjű stb. csoportokra, a siketnémák is éppen oly emberek lévén, ugyanazon csoportokra oszthatók. És mikor a halló, normális elméjű gyermekek közül kiválogatják a gyenge-tehetségűeket, a hülyéket stb. és külön is tanítják, vajjon mi az eljárás ugyanekkor a siketnémáknál? Ugyanekkor a siketeket egy csoportban hagyjuk, tekintet nélkül arra, hogy az így összesorozott gyermekek közül egyik talán gyenge-tehetségű, a másik talán hülye, a harmadik, negyedik meg nagyfokú hallásában különbözik osztálytársaitól, az ötödik pár évig hallott, beszélt és később siketült meg stb.

Ha a különválasztás helyes a hallóknál, vajjon a siketeknél a csoportosítás lenne-e a helyes? Világos, hogy nem. Sőt ha a halló normális és abnormális gyermekeket egy csoportban tanítanák, még akkor is külön kellene nekünk választani siket tanítványainkat. Ettől nálunk első sorban a siketnéma-oktatásnak, mint tudománynak a fejlődése van függővé téve. Az orvosi tudomány is eleinte általános volt. És mióta halad oly nagy lépésekben előre? Nem azóta-e, a mióta szakokra oszlott? Így a siketnéma-oktatásban sem áll be számottevő haladás, a míg nem tanítjuk külön csoportokban a normális tehetségű siketeket, a nagyothallókat és a később megsiketülteket. Mert könnyen érthető, hogy más úton kell haladnia az olyan gyermek beszédtanításának, a ki soha egy szót sem szólott, mint azénak, a ki már pár évig beszélt, tehát a beszédről, e gondolatközlő eszközről fogalommal bír. Más úton tanítandó meg hangos beszédre az, a ki tisztán szemével olvassa le számról a beszédemet és kiejtésében egyedül csak a belső tapintásra (izomérzésre) van utalva, és ismét más úton az, a kinek a beszéd megértésében a füle is hathatósan segít. Ez útnak a kifürkészése pedig csak akkor lesz keresztülvihető, ha külön-külön tanítjuk őket és figyeljük még haladásukat.

2. A növendékek érdeke határozottan megköveteli a szétválasztást. A némi hallással bíró gyermek ma úgyszólván tétlenségre van kárhoytatva, meg van kötve siket osztálytársai között. Ő az első kimondásra megérti a kérdést, míg a többiek csak kétszeri-háromszori ismétlés után tudják meg, hogy miről van szó (a gyenge-tehetségű siketéről nem is szólva). Nézetem szerint a jobb hallással bíró és rendes tehetségű növendékeink egy év alatt annyit végezzenek, mint hasonló tehetségű siket társaik két esztendő alatt.

3. A közönség tájékoztatása végett is szükséges, hogy külön válaszszuk nagyothalló növendékeinket a gyenge-tehetségű- és normális tehetségű siketektől. A mai rendszer mellett megtörténhetik, hogy a tanárnak ugyanannyi tudása, fáradozása dacára is jobban és szebben beszél valamely alsóbb osztály, mint a nála egy fokkal magasabb: ha t. i. véletlenül az előbbiben több a halló és az

utóbbiban több a gyengetehetségű. Sőt miután a hivatalos látogatónak sincs ideje és módja a gyermekek hallási- és tehetségi fokát megismerni, az összbenyomásból ítélve, hasonló hiba szintén eshet — legalább ennek lehetősége nincs kizárva —:

4. a külön csoportokba való osztás a siketnémák tanárainak is érdeke.

5. Állami szempontból véve a dolgot, még vita tárgyát sem képezheti a szóban levő szétválasztás. Nagyobb és gazdagabb külföldi államok külön intézetekben csoportosítják a nagyothallókat, a később megsiketülteket, a teljesen siketeket, a gyengetehetségű siketeket stb. És ha Magyarországon egyelőre még nem is álmodhatunk ily külön intézetekről, vajjon nem jogos követelmény-e mégis, hogy hazánkban, mint ma már számottevő kultúr-államban legalább egy-egy csoport alkottassék oly növendékekből, a melyeknek részére a nagy, a gazdag államok külön intézeteket tartanak fenn.

S hogy e csoportok éppen a váci intézetben állítandók fel, az a dolgok mai állapotában, a midőn t. i. a magas Miniszterium inteniója a váci intézetet a külföld előtt is mintaintézeté tenni, szintén nem képezheti vitatkozás tárgyát.

A váci intézet mostani 15 osztályát a következő beosztásúvá vélem fokozatosan átalakítandónak:

- 1 előkészítő osztály,
- 8 rendes osztály,
- 2 továbbképző osztály,
- 2 nagyothalló növendékek osztálya,
- 1 gyengetehetségű siketek osztálya,
- 1 később megsiketültek osztálya.

Vác.

Bihari Károly.

A párisi kongresszus.

Várakozásteljes érdeklődéssel néztem a párisi kongresszus elé; ámbar tapasztalásból tudom, — hisz annyi kongresszusnak és gyűlésnek voltam már, ha csak néma résztvevője is — hogy a sokadalom nem nagyon alkalmas egyes kérdések megvitatására, vitás pontok eldöntésére és elvi ellentétek kiegyenlítésére, mégis azt gondoltam, hogy szemtől-szembe fogom láthatni ügyünk kiváló bajnokainak és előharcosainak java részét, a kikkel való személyes érintkezésből és a velük privátim folytatott eszme-cseréből sok tanulságot véltem meríthetni.

Nos ebben a tekintetben keserű csalódás ért. Maguk a francia siketnéma-tanárok, főleg a párisiak teljes távol maradtak a kongresszustól és annak előkészítésében sem vettek részt, a mi által az nem is volt úgy rendezve, mint azt a szakszerűség megkívánta volna. Ennek a körülménynek tudható be, hogy elmaradt a külföldi szakférfiak nagy része. Elmaradtak a szomszéd németek, kik közül csak *Gutzmann* mint hivatalos kiküldött volt jelen, de-

csak mint szemlélő, továbbá *Heidsiek*, ki eszméinek akart híveket szerezni, de hiába.

A kongresszus elnöke és lelke a párisi siketnéma-intézet főorvosa, dr. *Ladrait de Lacharrière* volt, ki a tagoknak küldött prospektusban a tagokat a kongresszus előkészítése és megnyitása dolgában augusztus 5-ikére meghívta. E meghívásnak én is eleget tettem, de bizony a kongresszusról ott nem esett szó, hanem csak kiosztották a tagsági jegyeket, melyek a kiállításra belépő jegyekül szolgáltak, szétosztották a kongresszusra vonatkozó nyomtatványokat, megkínálták a vendégeket egy pohár pezsgővel és ezzel az előkészület meg volt téve.

(A fent említett belépőjeggyel is nagy meglepetést szereztek a tagoknak, a mennyiben ezzel a kiállítás 45 kapuja közül csak *kettőn* mehettek be a kiállításba, a melynek területén a kongresszus volt).

A kongresszus ünnepélyes megnyitása augusztus 6-án délelőtt 9 órakor volt a Pant d'Alma közelében levő kongresszusi pavillonban. *Dechanel* képviselőházi elnöknek kellett volna a kongresszust megnyitnia, de hát ő sokkal kellemesebbnek találta a *Helvétia* magas bérci közt való hűsélést és így csak képviselőt küldött maga helyett, ki elég rokonszenvesen üdvözölte a tagokat. A kongresszust a már fentemlített elnök nyitotta meg és mondhatom, hogy reám nézve ez volt a kongresszus legmelegőbb része, ne tessék félreérteni, a meglepetést nem a beszéd tartalma okozta, hanem az a körülmény, hogy a mint az elnök beszédét olvasta, mellette egy siketnéma azt — nem is valami plasztikus taglejtésekkel — *eljelelte*. Ekkor, megvallva az igazat, már teljesen megingott a hitem a kongresszus komolysága iránt; a *hangzóbeszédet* dicsőíteni — és a mellett kézzel-lábbal jelezni két oly dolog, mi egyáltalában nem egyeztethető össze. „Ez legyen a tanítás eredménye“ jegyezte meg nagyon találóan jelentőségteljes szemhunyorítással a mellettem álló *Gutzmann*.

Midőn az elnök mondokáját befejezte és a jelelésnek is vége volt, fölszólította az idegen országok képviselőit, hogy akarnak-e szólni. — Általános csend eleinte — azonban egyszerre feláll egy szimpatikus külsejű úri ember, ki szép franciasággal *Magyarország nevében üdvözölte* a kongresszust. — „Nem hoztunk ide semmit — körülbelül ezeket mondá — hanem tanulni jöttünk ide és az itt tanultakat otthon alkalmazni fogjuk“. *Kanócz* úr, mert ő volt a szónok, bizonyára nem látott még nálunk siketnéma-intézetet, mert különben, minden szerénysége mellett sem mondhatta volna e szavakat. Hja, *szónokló* nemzet vagyunk!

Az ünnepélyes megnyitást követő délután a kongresszus megkezdte munkáját, mely abból állott, hogy a kitűzött kérdésekre mindenki felolvasta már előre beküldött véleményét.

A kérdésekről és véleményekről, ha a t. Szerkesztőség tért nyit, a jövő számban fogok megemlékezni.

Adler Simon.

A GYÓGYPAEDAGOGIAI INTÉZETEK TANSZEMÉLYZETÉNEK

1900. július hó végével lezárt

RANGSOROZATA.

(Közzététetik a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1900. évi 44122. sz. a. kelt rendelete folytán)

Rangszám	N é v	J e l e n l e g i					Allomás- hely	Jegyzet	
		állomásra kineveztetett				fize- tés			lak- pénz
		év	hó	nap	minősége				
	VIII. <i>fizetési osztály.</i>							1900.évrerendsze- resítve 4 állás : 2—1600 K fizetéssel 1—3200 " " 1—2800 " "	
1	Pivár Ignác	1897	V	10	igazgató	3600	—	Budapest	vakok orsz. int.
2	Roboz József	1897	V	9	"	"	700	Temesvár	sn.isk.tan.szolg.rend
3	Berinzs János	1900	V	5	"	3200	—	Budapest	hülyék intézete
4	Borbély Sándor	1900	V	5	"	2800	—	Vác	siketnémák int.
	IX. <i>fizetési osztály.</i> a) csoport.								1900.évrerendsze- resítve 5 állás : 2—2600 K fizetéssel 2—2400 " " 1—2200 " "
1	Taritzky Ferenc	1897	V	11	ig. tanár	2600	—	Kolozsvár	siketnémák isk.
2	Együd Lajos	1897	V	9	"	"	800	Budapest	"
3	Klinda Kálmán	1897	V	8	"	2400	560	Kaposvár	"
4	Schäffer Károly	1897	V	13	"	"	—	Temesvár	"
5	Eliás Jakab	1897	V	12	"	"	—	Arad	"
	IX. <i>fizetési osztály.</i> b) osztály.								1900.évrerendsze- resítve 8 állás : 3—2300 K fizetéssel 3—2400 " " 2—2200 " "
1	Petrik Gyula	1897	V	9	tanár	2600	400	Vác	siketném. orsz. int.
2	Ulrich Géza	1897	V	11	"	"	560	Kolozsvár	siketnémák isk.
3	Nécsey János	1897	V	9	"	"	400	Vác	"
4	Mihalik Lajos	1897	III	28	"	2400	800	Budapest	kép. hülyék int.
5	Klis Lajos	1897	V	13	"	"	400	Vác	siketném. orsz. int.
6	Bartók Lajos	1898	VII	25	"	2200	"	"	"
7	Moussong Pál	1898	VII	25	"	"	"	"	"
8	Németh László*	1900	V	5	"	"	800	Budapest	"
	X. <i>fizetési osztály.</i>								1900.évrerendsze- resített 15 állás : 5—2000 K fizetéssel 5—1800 " " 5—1600 " "
1	Hausser Jakab	1878	I	25	zenetanár	2000	700	Budapest	vakok orsz. int.
2	Pischinger Nándor	1890	VI	29	"	"	"	"	"

* A siketn. és vakok kecskeméti intézetének szervezése és vezetésére rendeltetett augusztus 3-án kelt 54119. sz. min. rendelettel.

Rangsám	N é v	J e l e n l e g i					Állomás-hely	Jegyzet	
		állomásra kinevezetett				fize- tés			lak- pénz
		év	hó	nap	minősége				
						korona			
3	Bogányi Gyula	1891	VI	1	oszt. tan.	2000	350	Vác	siketném. orsz. int.
4	Lovász József	1893	VI	17	"	"	700	Budapest	vakok orsz. int.
5	Horváth Atilla	1894	I	24	zenetan	1800	"	"	"
6	Paull István	1895	IV	7	oszt. tan.	"	490	Kolozsvár	siketnémák isk.
7	Gácsér József	1897	V	11	"	"	350	Vác	siketném. orsz. int.
8	Nagy Péter	1897	V	11	"	"	490	Kolozsvár	siketnémák isk.
9	Stanzel János	1897	V	13	"	"	"	Temesvár	"
10	Skultéty Lajos	1897	VIII	24	"	2000	700	Budapest	kép. hülyék int.
11	Herodek Károly*	1898	VII	25	"	1800	350	Vác	siketném. orsz. int.
12	Zádor Endre	1899	VII	6	"	"	"	"	"
13	Hertilla Szilárd	1899	VII	6	"	"	"	"	"
14	Szotfried József	1899	VII	6	"	"	"	"	"
15	Török Sándor	1900	V	5	"	"	700	Budapest	vakok orsz. int.
XI.									
<i>fizetési osztály.</i>									
1	Fodor Anna	1878	IX	7	kézimunka tanítónő	1400	600	Budapest	vakok orsz. int.
2	Kossovits József	1889	IX	19	ének- és or- gona tan.	"	400	"	"
3	Weiser Adél	1889	IX	12	kézimunka tanítónő	"	300	Vác	siketném. orsz. int.
4	HorváthnéSzabadiL.	1892	VII	16	tanítónő	"	600	Budapest	vakok orsz. int.
5	Séra Lajos	1897	V	2	oszt. tan	"	"	"	"
6	Vucsikits János**	1897	V	2	"	"	"	"	"
7	Váradi Zsigmond	1897	V	10	"	"	"	"	siketnémák isk.
8	Mlinkó István	1897	V	14	"	"	300	Vác	siketném. orsz. int.
9	Bihary Károly	1897	VI	14	"	"	"	"	"
10	Valek János	1897	VI	14	"	"	"	"	"
11	Hercsuth Kálmán	1898	VII	25	"	1200	"	Budapest	siketnémák isk.
12	Klug Péter	1898	VIII	10	"	"	+200 600	"	"
13	Káplán Gyula	1898	VIII	12	"	"	600	"	kép. hülyék int.
14	Kelemen Ignác	1898	VIII	12	"	"	+200 600	"	"
15	Halenkovits Fanni	1898	VIII	12	tanítónő	"	600	"	"
16	Török Gyula	1899	V	1	oszt. tan.	"	"	"	vakok orsz. int.
17	Hinnerne GriffatonL.	1899	VI	10	kézim. tan.	"	420	Temesvár	siketnémák isk.
18	Wentzel József***	1899	XII	19	oszt. tan.	1400	"	Arad	"
19	Pápai Mária	1897	V	2	ideigl. kézi. munka tan.	1000	300	Vác	siketném. orsz. int.
20	Zattler Ida	1898	VII	31	"	"	—	Kolozsvár	siketnémák isk.
21	Palatinus Károly	1898	X	5	ideigl. oszt. tan.	"	420	Kaposvár	"
22	Hoblel Rezső	1898	X	5	"	"	"	Temesvár	"
23	Völker József	1898	VII	6	"	"	"	"	"
24	Schnellbach Ferenc	1899	X	13	"	"	300	Vác	"

* A vakok budapesti orsz. int helyettes igazgatóvá nevezetett ki.

** Augusztus 1-én kelt rendelettel a vakok ujonnan szervezendő kolozsvári intézet-
hez rendeltetett.

*** A siketn. budapesti iskolájához helyeztetett át f. év augusztus hóban.

A kiejtésre való tanítás.

Kerner J. „Die Artikulationsstufe“ című cikksorozatának szabad fordítása, mely a „Blätter für Taubstummensbildung“ 1899. évi 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23. számában jelent meg.

(Folytatás.)

A 2-ik vokális-sor.

Ezt — természetesen — az *ä*-val kezdi Kerner. Azonban eltekintve efféle német nyelvi specializációtól tény, hogy az *a*-tól az *e* s *i*-felé induló vokális-sor úgy physiologiai mint akusztikai szempontból teljes ellentéte az *a*, *o* s *u*-ból álló első sornak. Az *a*, *o* s *u* nál meghosszabbul a a toldalékcso s így a hangbeli jelenségek (hangelem) mélyebbek s tompábbak lesznek. Ellenben az *a—e—i* sornál megrövidül a toldalékcso, s a hangzók magasabbak s élesebbek lesznek. Ezen ellentét jelzésére, mely a vokálisok jellegében nyilatkozik, alig van kifejezésünk s így annyit mondhatunk, hogy: *o* val *e*, az *u*-val pedig *i* képez ellentétet. A hosszú tisztá (zárt) *ü* s *i* a vokális-sorok végső állomásaiként tekintendők.

Annak magyarázatoként, hogy mily irányban funkcionálnak a beszéd-szernek a kétféle vokális-sor létrehozatalánál, a következőket hozza fel Kerner: a toldalékcso két helyen hosszabbulhat meg; leghátsó s legelőlső részében. A hátsó rész a gégefő mélyítése által, míg az előlső t. i. az ajakür, az ajkak csőalakra való előrenyújtása által. Ellenben megrövidíthető a toldalékcso a gégefő emelése s az ajkaknak a metszőfogakra való reátapasztása által. (Von Meyer, Unsere Sprachwerkzeuge.)

Tudni való azonban, hogy a szájürnek ez a meghosszabbulása és megrövidülése a sajátlagos vokálisjelleg létrejöttére, mi lényeges befolyást nem gyakorol. Hanem igenis gyakorol befolyást ez a hangmagasságra, hasonlóan a sipokhoz vagy húrokhoz, amennyiben ha ezek hosszúak, mély, ha pedig rövidek, magas hangot adnak. Ellenben a sajátlagos vokálisjelleg a szájür alakulásától függ; erre kell tehát a főszlyt fektetni. Gondoljuk ugyanis, vokális képzés szempontjából, a szájürt két részre osztottnak, mintha az egy előlső s egy hátsó részből állana. A hátsó a gégefő felett van, melyet a hátsó garattal s a nyelvtő határolnak el. Az előlső részt a nyelv hátának előlső része, a kemény íny s a fogsorok határolják körül. Mindkettő azonban az *a* képzésénél egyenletes bő s hosszúra nyújtott ürré egyesül. Ha már most a nyelv háta az íny felé emelkedik s az alsó állkapocs egyidejűleg a felső állkapocs felé közeledik, oly formán módosul az egész űr, hogy a palack alakját közelíti meg. és pedig úgy, hogy a száj hátsó része mintegy a palack öblét (hasát), az előlső pedig annak nyakát képezi. A nyelv hátának emelése azonban két irányban eszközölhető: vagy annak előlső részét emeljük a kemény ínyhez, a midőn a nyelv széle a felső fogsor belső oldalához, vagy a felső állkapocshoz fekszik — illetve támaszkodik. Ekképen az előlső nyelvhát s a kemény íny közötti űr, vagyis a palack nyaka mindinkább megszűkül, s ugyanily arányban bővül a hátsó szájür, vagyis a palack öble. Ha már most a szájür illetén való alakulása mellett megadjuk a zöngét, a mozgás, kellő elhatárolása folytán az *a—e—i* sor jön létre. És itt idézi Kerner Helmholtz „Tonempfindungen“ — című művéből a következő tételt: E hangzósor kimondása közben olyképen változik meg a szájür alakja, hogy az *i*-nél a palackalaku űr nyaka legszűkebb, hátsó része, vagyis öble pedig legbővebb.“

Az *i* kifogástalan kimondásához szükséges még az is, hogy a toldalékcsoőr rövid legyen; vagyis, hogy a gégefő kellőképp felemelkedjék, az ajkak pedig a fogsorokhoz húzódnak vissza.

Azonban az ajakszögletek túlságos széthuzásának csekély hatása van a vokális képzésre és csökkenti a kombináló képességet a hangkapcsolásoknál; tehát lehetően korlátozni kell azt.

A nyelvhat emelésének másik módja abban áll, hogy a hátsó része az ínyvitorlához és a hátsó garatfalhoz közeledik. Ez által a hátsó űr, vagyis a palack öble szűkül meg, míg az elülső, vagyis a palack nyaka megnövekszik. Az ezen irányban való tovahaladás mellett áll elő az első *a*-, *o*- s *u*-ból álló vokális-sor. Tehát *u*-nál legnagyobb a palack alakú űr nyaka, s legkisebb az öble. A tiszta *u* ejtéséhez szükséges még, hogy a gégefő kellőképp lesüllyedjen s az ajkak köralakban legyenek előre nyújtva. De sehol sem és semmi esetre sem szabad a szűkületnek oly kicsinek lennie, hogy abban a kilépő légáram mellék zajt okozzon. (Lásd az *u*-ról mondottakat!)

Nem akarja itt Kerner bővebben részletezni az egyes vokálisok képzését, mert szerinte kell, hogy a tanító az előzmények nyomán maga próbálja ki s határozza meg azok képzési helyét. A fődolog egyelőre az, hogy meg legyen állapítva a tanmenet és ezt a sorrendet elegendő is igazoljak az előre bocsájtott indoklások. Mindkét vokális-sor, mint lattuk, physiologiai, valamint akusztikai szempontból is tekintve, (diametrális) ellentetes irányban jön létre. Ha az egyik sorból kifejtett valamelyik vokális után egyet a másik sorból fejtenek ki s így tovább, a 4. irányelvet tekintve egyáltalán nem volna előhaladásunk fokozatos. Itt utal Kerner az *m*-ről és fejezetben mondottakra. Mindezekre való tekintettel feltétlenül szükséges, hogy a két különböző vokális-sort egymásután fejtsük ki.

A második vokális-sort Kerner az *ä*-vel kezdi; de mivel az ezen hangzó kifejtéséhez szükséges eljárás nagyobbára ráillik a mi magyar nyílt *e* szóhangunkra tehát reprodukálom azt, alkalmazva azt erre a betűre annyival is inkább, miután a második betűcsoportban ugyancsak a magyar nyílt *e*-t tettem a német *ä* helyett.

Lássuk tehát a nyílt *e* kifejtésének módját! Az *a*-t oly hosszan nyújtva mondja a tanár s mondatja az egész osztálylally egyszerre, amennyire épen lehetséges.

Ha a légáram elfogyott s így a hang is megszűnt, pihenést enged a nyugodt lélekzésre; csakhogy mindenki megtartja e közben is az *a* szervállását. Ismételteti ennek a zöngé nélküli *n*-szerű szervállásnak a megtartását. Mármost átmegy a gyermekek szorgos megfigyelése mellett a nyílt *e* állásába; a kemény íny felé emeli ugyanis a középső nyelvhatat, a nyelv szegélyeit a zápfogak belső oldalára támasztja, s az alsó állkapocsot a felső állkapocs felé emeli. Egyike a leggyakoribb hibáknak, mely e vokális-sor kimondásánál mutatkozik, az, hogy a nyelv a középtáján összezsugorodik mi általán ideges gyermekeknél szokott előfordulni; holott teljeseen ki kell annak szélesednie és széleivel a fogsorok belső oldalára támaszkodnia. Továbbá az ajkak könnyen s csak kevéssé kell a fogakhoz közelíteni. A gégefő emelkedése alig észrevehető, ami a nyelv hátának emelésével majdnem önkénytelenül magától történik. Ezt a végbemenést néhányszor kell ismételtetni a gyermekekkel s ezt a zöngé nélküli szervállást még nem kell véghez megrögzíteni, mert így még nem állapíthatjuk meg, hogy vajjon egészen helyes-e. Ezt az ellenőrzést akkor gyakorolhatjuk, ha a zöngét is megadatjuk a gyermekekkel. Ha ugyanis a papiroscsöbe belemondott eme vokálisfaj tisztán hangzik, akkor a szájállás helyességéről nincs okunk

kétkedni, ha mindjárt egyeseknél egyéni eltérések volnának is észlelhetők. Mármost az *e* nyújtott kiejtésére kell szorítani a növendékeket, hogy kellő s helyes érzetet s képzetet szerezzenek róla maguknak, s hogy azt biztosan reprodukálják. Egy csapással ezzel a hangzóval sem végezhetünk, és bár egészen egyszerű módon fejthető ki, mégis szükséges lesz az ezen hangzó képzését célzó kísérleteket is megismételni, mert tudvalevőleg feledékeny a gyermek s minden készségben gyakorlat teszi a mestert, valamint hogy csakis bizonyos idő multán éri el a gyermek a hangzók qualitív tökélyét. A mi elvünk — mondja Kerner — a tudatos beszéd (kiejtés) ápolása. Gondolkozzék a gyermek, hogy világos képzetet nyerjen az ő benső subjektív hangzójáról úgy artikuláció, mint a hangzas szempontjából, mert csakis azt tartja meg, amit gondolkodva tanult meg.

A mi az *e* kiejtésénél előforduló hibákat illeti, történhetik elhajlás az *a* felé, ha a nyelv hátát nem eléggé emeli a gyermek, vagy ha az alsó állkapcsot nem emeli meg; továbbá *o* felé a nyelv hatat egyidejűleg hátra is húzza, vagy ha a szájnnyílás és nyelv nem szélesedik ki. A zárt *é* felé pedig úgy történhetik elváltozás, hogy a nyelvhát nagyon is előre emelkedik, az alsó állkapocs s a gégefő túlságosan felemelkednek. E hibák kijavítása a fennebb mondottak alapján eszközölhető.

E helyen Kerner még a német nyelv *ä* és nyílt *e* je között is szükségkép tesz különbséget, mire nekünk a magyar beszédre való oktatásnál alig van szükségünk, hanem amennyiben a következő fogást esetleg egyéb esetekben alkalmazhatjuk, ide jegyzem azt. Hogy az *ä* szóhangot a nyílt *e*-vel cserélik fel, ennek okát leginkább az izomzat s nevezetesen a nyelv túlságos összehúzódásában keresi. Ebben az esetben azt ajánlja, hogy míg a gyermek az *ä* t kimondja, az állát kopogtassa neki újjai hegyével a tanár olyképp, mint ahogyan a zongorán, vagy hegedűn a trillát szoktak kiverni. Vagy kopogtassa meg a gyermek kulcscsontját. És, mint ő állítja, e kopogtatástól megszűnik ez az izom-összehúzódás. Megjegyzi egyszerűsmind, hogy a nyelv előre, vagy visszafelé való húzódását, valamint az íny felé való felemelkedését kezünkkel az áll alatt, a nyakon eléggé érezhetjük.

Egyébként, hogy kellőképp megkülönböztethesse a siketnéma e második vokális-sorba tartozó hangzókat egymástól, azt ajánlja, hogy csakhamar lépjenek fel az *a*, *e*, *i* — illetve a magyar zárt *é* betűnket is belevéve — az *a—e—i—é* szóhangok egymás után. Így könnyebben sikerül azoknak megrögzítése, mint az egyenkint történő kifejtés útján.

Gyakorlás: *e—a*, *e—o*, *e—u*, *a—e*, *o—e*, *u—e*, *em*, *en*, *eng*, *me*, *ne*, *nge*, *be*, *de*, *ge*.

A harmadik mássalhangzó csoport:

p P, *t T*, *k K*, (*nk*), *ty Ty*.

Mínthogy a *ty* betűt akusztikai szempontból a *i* változatának tekinthetjük, másfelől pedig az előbbi csoportba beillesztett *gy* lága explosivának megfelelő kemény explosivája, tehát *e* szóhangnak ezek között találtam legmegfelelőbb helyet. Mínthogy továbbá a *ty* képzése a már fennebb tárgyalt *gy* képzésével teljesen azonos, kivéve az elmaradó zöngét, mert *ty* nél a hangrés — néma hangzó lévén — nem záródik, annak bővebb leírásától eltekinthetünk.

Kerner szerint ez a három (t. i. *ptk*) hangzó képezi a harmadik mássalhangzó csoportot és pedig a toldalékcsoében képzett ugyanazon zárlatokkal. Gondoljuk el a *b*, *d*, *g*-t hangnélkül, s azonnal észlelhetjük, hogy ezektől a *p—t—k* csak az erősebb s teljesebb légáram által különböznek, mely különbségből kettő következik. Egy a légáram hangnélkülisége, mely

a hangszalagok között átsurran, amennyiben ezek a légáram teljességénél fogva önkénytelenül is annyira eltávolodnak egymástól, hogy a hangképzés lehetetlenné van téve. Másik pedig a zárlat szorosságának fokozása, mely a nagyobb s erősebb légáramnak áll útjába. Leghelyesebb e két mozzanatot, úgy tekinteni a gyakorlatban, mint a melyek — lévén azok az erőteljesebb s teljesebben kiömlő légáramból eredő jelenségek — önmagukat szabályozzák s épen azért csakis erre az utóbbira kell szabályozó behatásunkat irányítani. A gyakorlatra nézve tehát csak a légáram megerősítése lesz az új mozzanat.

Ennél fogva a *b—d—g*-re szükségképen a *p—t—k*-nak kell követnie, ha a fokozatosságot be akarjuk tartani és annyival is inkább, mert maga a tanítási eljárás is úgy alakúl, mint az előbbi csoportnál. de azzal a különbséggel, hogy a zárlatot sokkal erősebb légárammal kell megnyitni s e célból előbb mély lélekzetet kell az orron át vétetni.

Ennek az erősebb légáramnak a hatását papírszalagon érzékelhetik a gyermekek, mely mintegy 10 cm. hosszú s 1—1.5 cm. széles lehet, s amelyet függőlegesen kell hogy szájuk elé tartsák. De mondhatják ezeket kezükre, majd meg egymás hajára is.

A hibák, melyeket kerülni kell, a következők. Az *arc* s az ajakűr felfúvása, a fogsoroknak szorosan egymásra való helyezése, az alsó állkapocs túlságos eltávolodása, melynek *p*-nél az indifferens állásban kell maradnia, *t—k*-nál pedig csak kevésbé leereszkednie; továbbá a görcsös, túlságosan erőszakos és arcfintóritással járó zárlatképzés, valamint a képzési helyeknek messzire való eltávolodása az explosió pillanatában. Az explosió dacára is nyugodtan kell maradni az alsó állkapocsnak. Gyakran felmerülő hiba az erőtlen légáram, vagy ha csak azt a levegő mennyiséget lökjük a zárlatra, mely a toldalékcsőben, vagy épen az ajakűrben van (*p*-nél), minek következtében a zárlatnak csattogásszerű nyitása jön létre. Ezt némelyek nem is tekintik hibának; holott a *p—t—k*-t mindenkor a tüdőkből eredő teljes és könnyen kisikamló légárammal kell képezni, mely még az explosió után is eltartson egy pillanattig. Épen erre fektet súlyt — sok másokkal ellentétben — Kerner mert ez a momentum a *p—t—k* érthetőségét igen elősegíti.

Taritzky Ferenc.

(Folyt. köv.)

Gyakorlati hangtan,

különös tekintettel a siketnémák oktatására. Irta: *Bihari Károly*, siketnémaintézeti tanár. Nyomatott *Mayer Sándornál, Vác*on. 85 lap. Szerző tulajdona. Ára 1 kor.

Ha valaki nem sajnálna egy kis fáradságot és összeírná azon műveket, melyek hazánkban 1802 óta nyomtatásban megjelentek és a siketnémák oktatásügyének egyik-másik ágát tárgyalják, az első pillanatban bizonyosan összecsapná a kezét, merthogy egy hosszú századnak a siketnémákra vonatkozó irodalmi munkásságát nagyon kevésnek fogná találni. Mondom, csak az első pillanatban fogná el a bámulat, a másokban azonban, a meddség okát kutatván, talán éppen ellenkezőleg vélekednék.

Mert mi az oka a mi szakirodalmunk szégyenletes szegénységének? Talán nem volt közöttünk e modern században, amikor

minden bokrban találhatni egy-egy írogató mesterembert, több olyan tollforgató szakférfiú, a ki eszméit papírra vethette volna? Hát *Simon Antal* minden gondolatát elmondta volna „Igaz Mestereben”? Vagy *Schwartzter Antalt* nem illetnék-e durván a hazafiatlanság vádjával, ha azt állítanók róla, hogy „Lehmethode“-ját nem szívesebben és szebben írta volna meg magyarul, mint ahogy németül megírta? Bizonyára *Fekete Károly* sem merítette ki tudását annak a néhány értekezésnek megírásával, mely tőle megjelent.

Csak hármat említettem; igaz, többen is voltak, de egy század időtartamára mindössze is kevesen. Nem volt kinek írni, s így nem akadt kiadó, a ki a megírt munkát kinyomatta volna. Nézegetem némelykor a váci intézet irattárát s látom, hogy *Simon*, *Schwartzter* és *Molnár* alázatos instanciákban könyörögtek a helytartótanácsnál, hogy munkáik kinyomatására költséget kapjanak, vagy, hogy megengedtéssék azoknak a magyar kir. universitás be-tüivel való kinyomatása.

Az utolsó évtizedben gazdagodott ugyan szakirodalmunk néhány önálló művel, de azokat szerzőiknek saját költségükön kellett kiadniok s műveik néhány példányának eladásából még nyomdaköltségeik sem térültek meg. Tagadhatatlanul szép dolog így egyszerre kettős áldozattal leróni a tartozást, dicsőségnek is dicsőség, csak hogy igen drága s nem áll módjában mindnyájunknak illeté-ken használni a siketnémák oktatásügyének.

Ez azonban még csak a kisebbik, könnyen érthető oka szakirodalmunk hátramaradottságának. Azt hiszem, közoktatásügyi kormányunk ezután már erkölcsi és anyagi segítségével a valóban értékes munkák megjelenését szívesen lehetővé tenné.

Sokkal fontosabb és elszomorítóbb oka ennél a meddőségnek az az egykedvűség, melylyel a néha-néha megjelenő munkákat fogadni szoktuk. Ime, itt van *Biharinak* „Gyakorlati hangtana“. Éppen három hónapja, hogy megjelent és szégyenlem megkérdezni tőle, hogy a kiosztott tiszteletpéldányokon kívül hány példány kelt el belőle. Pedig csak egy korona; pedig a siketnémák oktatásának legfontosabb ágát, a tiszta kiejtésre való tanítást tárgyalja. Ne szégyeljük el magunkat ennek a ténynek a konstatálásánál annyira, hogy ne is beszéljünk róla. Gyakran összeverődünk öten-hatan gyógypaedagogusok, sok mindenféléről el-elbeszélgetünk, de Bihari könyvéről ritkán esik szó, Bihari könyvét sem dicsérni, sem gáncsolni nem kallom. Hát ez legalább is egészségtelen állapot; azt mutatja, hogy nem méltányoljuk kellőképen egymásnak munkálkodását s egyáltalán nem érdeklődünk az iránt, hogy mit végzett valaki közülünk az alatt a hosszú idő alatt, amíg egy könyvet írt. Az Isten szerelméért, hát ki olvassa el a mi értekezéseinket, könyveinket, ha mi magunk nem! A német kollegák között még eseményszámba megy, ha gazdag és fejlett irodalmukban egy-egy önálló szakmunka megjelenik. Nálunk eseményről szó sincs, — az igaz, hogy kevesen vagyunk, de számunk csekély volta a helyett, hogy mentené nemtörődömségünket, elítél érte. Bizony, bizony,

agyonhallgatással még kevésbé lehet valakit további munkálkodásra buzdítani, mint agyonkritizálással. Pedig, de nagyon szükségünk volna arra, hogy a jubileum reggele készen találjon bennünket, ami pedig csak úgy lesz lehetséges, ha egymás buzdításával, egymás lelkesítésével nemcsak kiveszi a munkából ki-ki a maga részét, hanem, ha illő elismeréssel leszünk egymás munkálkodása iránt is.

* * *

Ezután a bevezetés után lássuk *Bihari* könyvét.

A siketnémák oktatási módszerének legkényesebb s egyszerűsmint legfontosabb része is a kiejtésre való oktatás. Ennek alapos ismerete avathatja igazi művészszerű a siketnémák tanárát, valamint: hogy az ebben való tájékozatlanság főoka annak, hogy oktatásügyünk kitűzött célját mind ez ideig csak részben valósíthatta meg. Jóllehet, már *Ponce Péter* tanította siketnéma tanítványait beszédre, mindazonáltal bátran állíthatjuk, hogy a hangzó beszédre való tanításnak csak azóta van igazán elvitázhatatlan jogosultsága, amióta fonetikai ismereteink nem tapogatózó feltevéseken, hanem tudományos kutatások megállapította tényeken alapúlnak.

Az első fonetikus minden esetre siketnéma tanító volt és merem hinni, hogy a physiologusok figyelmét is a siketnémák tanítása hívta fel a fonetikának tudományos alapon való művelésére. De, míg a siketnémák tanítói a fonetikának csak azon igazságairól szerezhetek tudomást, melyekre őket a gyakorlati beszédtanítás úgy szólván rávezette, addig a physiologusok azokra is világot vethettek, melyek amazok előtt különben rejtve maradtak volna. Így állván a dolog, a fonetikának majd minden, újabban felfedezett tétele a siketnémák kiejtésre való tanításának szolgálatába került s ott nyert gyakorlati alkalmazást.

Mi mind ez ideig hiányát éreztük egy olyan munkának, a mely az elméleti és gyakorlati fonetika által felölelt ismereteket rendszerbe foglalván, némely esetekben útbaigazított volna bennünket. Örömmel konstátálom, hogy *Bihari* megtette az első lépést, „Gyakorlati hangtan“-ával földbe tévén a magvat, hogy belőle terebélyes fa nőjön. Mint úttörő munka természetesen nem ment minden hibától és tévedéstől, de azért az egészen meglátszik az is, hogy szorgalmas tanulmányozás eredménye.

Első sorban is az tűnik a bírálónak szemébe, hogy bár csak 85 lapos az egész munka, elrendezése, beosztása még is olyan, mintha néhány kötetes volna. Előszó, bevezetés, általános áttekintés, előismeretek csak nagy munkák elé illenek, oda is csak indokolt esetekben. E négy pontban foglaltakat bátran el lehetett volna mondani egy pontban is, „bevezetés“ címe alatt „Előismeretek“ néven az ideg- és izom-működésről közölt általános ismeretek ily kis terjedelemben merőben fölöslegeseknek látszanak, mert a fonetikával foglalkozót nem elégíthetik ki. Szerintem jobban tette volna szerző, ha e helyen a 3. és 4. §-ban a beszédszerveket és azoknak élet-tani működését írta volna le tüzetesebben, mert ezeknek alapos

ismerete nélkül a fonetikus nem boldogulhat s orvosi munkákban a fonetikával speciális vonatkozásban ritkán található.

A lélekzési gyakorlatokról írván, szerző a lélekzet visszatartásának gyakorlását fölöslegesnek mondja. Holott erre nemcsak a tüdő úrtartalmának nagyobbá tétele céljából van elkerülhetlen szűkség, hanem a folyékony beszéd szempontjából is. A ki a belélezett levegőt nem tudja visszatartani, a ki a beszéd alkalmával a tüdőből kiáramló levegőt nem tudja bármely pillanatban megakasztani és a megakasztás ideje alatt visszatartani: az nem beszélhet folyékonyan, mert a haszon nélkül kiáramló levegő helyett minduntalan új levegőt kell beszívnia, a mi egyebektől eltekintve, már azért is természetlenné teszi a beszédet, mert fölösleges szüneteket eredményez. A belélezést valóban nem kell hosszadalmasan gyakoroltatnunk, annyira azonban még is, hogy az minél gyorsabb s minél zajtalanabb legyen. A lélekzési gyakorlatok technikai kivitelénél helyteleníti azoknak az eljárását, kik a karmozgásokat is igénybe veszik.

Nem akarok ennél a pontnál szerzővel hosszabb vitába el-egyedni, hanem csak annyit mondok, hogy a lélekzési gyakorlatoknál használatos karmozgások a helyett, hogy a gyermek figyelmét elterelnék a tulajdonképeni tárgytól, elveszik annak unalmasságát, más oldalról pedig az a megbecsülhetetlen előnye is van ezen karmozgásoknak, hogy a lélekzést intenzívebbé teszik.

A következő §-ban szerző a hang képzésével foglalkozik Rövidesen leírja a beszédszervek működését, melyet, mint már fentebb is említettük, jobban szerettünk volna nagyobb terjedelemben látni. Néhány, itt előforduló tévedéséről beszámolunk. Nem tudni honnét vette szerző azon állítását, hogy a levegő a susogó beszédnél, valamint a *h* hang képzésénél is csak a háromszög alakú lyukon áramlik ki a tüdőből. Annyit tudok, hogy úgy a susogó beszédnél, mint a *h* képzésénél is rendkívül sok levegőre van szükségünk. Ha már most ez a sok levegő azon a kis háromszög alakú szűk lyukon áramlanék ki, úgy vélem, hogy a *h*-t és susogást jellemző zörej helyett sipolást hallanánk. Balassa fonetikájában van egy ábra, a mely azt mutatja, hogy a hangszalagok a *h* képzése alkalmával közelebb vannak egymáshoz, mint lélekzetvételnél, de nincsenek olyan közel, mint zöngé képzésekor. Szerintem a susogásnál még jobban eltávolodnak egymástól a hangszalagok, mert ennél a zörej nem annyira a hangszalagok között, mint inkább a szájúrbén keletkezik.

A hang keletkezésének leírása után állnak ezek a mondatok: „A rezgés érezhető a feszítő porcon, továbbá a mellűr és a fej csontjain. (?) „A hangszalagok kitérései (a rezgés hullámok magassága (?) t. i. a nagyobb légnyomásnak megfelelőleg szintén nagyobbak lesznek“. Mindkét mondat alkalmas arra, hogy a kezdő fonetikus félrevezesse.

Nem áll szerzőnek az az állítása, hogy a siketnéma a gégefő megtapintása útján nem veszi észre a mély és magas hang közti

különbséget. Észreveszi 1. hogy a hangszalagok s így a gégefő is magasabb hang kiejtése alkalmával gyorsabban rezeg, 2. hogy a gégefő felemelkedik. Én tehát félnék a megcáfolástól azt állítani, hogy a siketnéma a jelenleg rendelkezésünkre álló eszközökkel nem tanítható meg a mély és magas hang kiejtésére. Az ellenkezőnek bebizonyítása csak azon múlik, hogy mindnyájan sajnáljuk úgy az erre fordítandó időt, mint a fáradságot.

„A beszédhang *színezetre nézve*: mellhang és fejhang“. Tévedés. A fejhang nem is beszédhang, legalább nem normális beszédhang; azután a mellhang és beszédhang között nem is színezeti különbség van. A hangok közt levő színezetbeli különbséget a rezonans-szekrény és a rezgő test alakja, nagysága eredményezi. Így színezetbeli különbség van a zongora, orgona, hegedű fuvola stb. hangszerek ugyanazon magasságú hangjai között. Színezeti különbség van ugyanazon hangmagasságon kiejtett magánhangzók között is. Lényeges különbség azonban a mellhang és fejhang között az, hogy míg az előbbinél a tüdő levegője is rezeg, addig az utóbbinál ez nem konstatálható. Főrészt ennek a különbségnek észrevételése teszi lehetségessé azt, hogy fejhangon beszélő siketnéma tanítványainkat a mellhang használására rávezethetjük. Kár, hogy szerző ezt a gyakorlati tapasztalatot kifejejtette munkájából.

Ennek a §-nak végén foglalkozik azzal a megtörténhető eshetőséggel, hogy mikép kell szólásra bírni az olyan siketnémát, a kiből a rendes úton nem lehet hangot kicsalni. Ugy látszik szerzőnek nagyon kevés tapasztalata lehet ezt illetőleg, mert különben nem volna azon hiszemben, hogy minden siketnéma hapa — dá-dá-féle őshangokkal jön iskolába. Hiszen, a mely növendéknek ilyen őshangja van, annál csak egy kis bizalmat kell ébresztenünk és azután minden különösebb hókusz-pókusz nélkül is hallatja hangját. Vannak azonban olyan siketnémák is, — bár igen kevés számmal, — a kiknek nevetésük és sírásuk is néma, vagy olyan hangot hallatnak, a mely nem a hangszalagok rezegtetése által keletkezik s így nem is vehető alapúl a hangfejlesztésnél. Néhány évvel ezelőtt nekem is volt egy ilyen növendékem. Szemléltettem, érzékeltettem vele a hangrezgést minden elképzelhető módon, de eredménytelenül. Végre is három, négy hónapi hasztalan fáradozás után a véletlen rezegtette meg hangszalagait: örömeiben adta az első természetes hangot.

Igaz Mester.

(Folyt. köv.)

Pályázati felhívás.

A gyógypaedagogiai tanintézetek országos szaktanácsa a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr f. évi 52712. sz. rendelete alapján a siketnémák oktatására vonatkozólag a következő tan- és vezérkönyvekre hirdet pályázatot:

1. Egy, a tanár kezébe adandó oly *vezérkönyv*, mely a II.—IV.

oszt. beszéltanítási anyagának szűkebb körű megválogatására, a tanterv szellemében való részletes feldolgozására, elrendezésére és a kivitel módozataira nézve ad közelebbi utasításokat.

2. Egy, a II.—IV. osztálybeli növendékek számára szolgáló, az elemi beszéd megtanulását biztosító oly *tankönyv*, mely az első pont alatt említett vezérkönyvben foglalt elméleti utasítások szerint kiválogatott anyagot módszeres gyakorlati feldolgozásban nyújtja.

3. Egy, a beszédtanítást a leíró szemléleti oktatás modorában tárgyaló *tankönyv*, mely az V.—VI., illetve az V.—VIII. osztályok számára szól és szoros viszonyban áll a nyelvvalaktani tudnivalókkal.

4. Egy, a tantervben levő összes nyelvvalakokat, hangtani-, szótani- és mondattani tudnivalókat magába foglaló oly *vezérkönyv*, mely a nyelvtudomány kategóriái szerint csoportosítja ugyan a nyelvtani tényeket, de a tanterv szellemét követve a beszéd gyakorlati szükségletének megfelelőleg a „könnyebbeket“ és „gyakoribbakat“ tűnteti fel előbb s ezeket is az egyes osztályok nyelvtani anyagának megfelelő beosztással. E könyv az iskolában segédeszközül, a kilépett növendékek számára pedig nyelvtani tekintetben útmutatóul és tanácsadóul szolgáland.

A pályázati feltételek a következők:

I. A pályázatban részt vehetnek a hazai gyógypaedagogiai oktatásügy szolgálatában álló összes tanerők.

II. A pályamunkák kéziratban (ismeretlen írással) bekötve a pályázó nevét magában foglaló lepecsételt jelíges boríték kíséretében 1902. évi április hó 1-éig alulírott szaktanácsai előadóhoz nyújtandók be. Megjegyeztetik, hogy a tantervkészítő-bizottság az 1901. évi karácsonyi szünetében a tanterv esetleges hiányait módosítani fogja. Az esetleges módosítások kellő időben nyilvánosságra hozatnak úgy, hogy a pályázatban résztvevőknek 1902. évi januártól április 1-éig elegendő idejük lesz munkáikon megtenni a tanterv követelte esetleges változtatásokat.

III. A pályamunkák szakvéleményezésre bíráló-bizottságnak adatnak ki s a tiszteletdíj a munkák értékétől tétetik függővé.

IV. A hasznavehető munkák kinyomatásáról az állam fog gondoskodni.

Vác, 1900. aug. 20.

Borbély Sándor s. k.,
szaktanácsai előadó.

Hazai hírek.

Lapunk jelen számát féltivel megtoldottuk.

Lapunk felelős szerkesztője a siketnémák és vakok kecskeméti intézetének szervezésére és vezetésére rendeltetett; azért a szerkesztőség Kecskemétre (Templom-utczá 95. sz.) tétetett át.

Személyi hírek. A vallás- és közoktatási kormánytól a párisi kiállítás és a külföldi humánus intézmények tanulmányozása végett kiküldött igazgatók: *Borbély Sándor, Berinza János és Pivár*

Ignác hazaérkeztek tanulmányútjokról és *Borbély Sándort* kivéve, ki néhány napra Erdélybe utazott a múlt év fáradsalmait kipihenni, elfoglalták már hivatalukat. A hazaért igazgatókat tantestületeik nagy óvációkkal fogadták. A váci tanári kar otthon levő valamennyi tagja testületileg vonult ki a pályaudvarhoz, hogy szeretett főnökét és nejét minél előbb üdvözölhesse ismét körében. A hülyék intézetének tantestülete megható módon adott kifejezést a viszontlátás örömeinek. Az igazgató hazaérkezése alkalmából virágdíszbe öltöztették az egész intézetet és este nagy vacsorát adtak az igazgató tiszteletére. Vacsora után műkedvelői előadást és hangversenyt rendeztek, melyben az igazgatóné, ki az egész ünnepélynek lelke és dísze volt, tökéletes művészettel adta a főszerepet. A tantestület és több vendég a hajnali órákig időztek az ünnepelt igazgató kedves családi körében. Sok szó hangzott el az est folyamán a békés egyetértésről; de minden szónál ékeesebben bizonyította ezt az arcokon honolt öröm és lelkesedés, mely záloga leend a már eddig is, igazgató és tantestület közötti békés együttműködésének.

Megbízás. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a siketnémák és vakok oktatására *Kecskemét* város törvényhatósága által létesített intézetéhez *Németh Lászlót*, a siketnémák budapesti m. kir. áll. iskolájának tanárát rendelte ki és az új intézmény szervezésével megbízta.

Áthelyezések. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Vucskics Jánost* a vakok budapesti orsz. intézetéből a kolozsvári ujjonnan szervezendő vakok intézetéhez, *Wentzel Józsefet* az aradi siketnéma iskolából a budapesti m. kir. állami iskolához helyezte át. A vako kolozsvári intézetéhez eredetileg *Török Sándor* helyzetetett át, de családi körülmények miatt a miniszter úr kegyelemből meghagyta régi állomás helyén.

Kinevezések. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az 1898.-ban a szaktanácscsal kapcsolatban alakított bíráló-bizottságok tagjainak megbízását az időközi módosításokkal további intézkedésig meghosszabbította. Egyúttal a siketnémák, valamint a hülyék és gyengeelméjűek oktatása terén megjelenő tankönyvek és egyéb munkák bíráló-bizottságába *Kliss Lajos* h. igazgatót, a dadogók és hebegők oktatása terén megjelenő munkák bíráló-bizottságába *Bihary Károly* tanárt nevezte ki.

A siketnémák és vakok kecskeméti intézetének megnyitására lázasan folynak az előkészületek. Az intézet vezetésével megbízott tanár: *Németh László* már augusztus közepe táján elutazott új működési helyére és a tanköteles koru siketnémákat és a munkára nevelhető vakokat összeírta és így előreláthatólag szeptember elején megkezdheti működését. A tanköteles koru siketnéma oly sok, hogy valószínűleg 2 I. osztály létesítése válik majd szükségessé. Az a lelkesedés, melylyel *Kada Elek* polgármester felkarolta az intézet ügyét és melyet a város nemesszívú polgáraitra oly annyira átplántált, hogy alig pár heti előkészítés után az egész polgárság mint egy ember teremtette meg a szép intézményt, azt a reményt ébreszti bennünk, hogy rövid idő múlva a kecskeméti intézet jólét tekintetéből az elsők között foglal majd helyet.

A gyógypaedagogiai tanárképző tananyaga és előadói. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. 54653. szám alatt elrendelte, hogy

7 OK

a váci tanárképzőn az egyes tantárgyak a következő címek alatt, a következő tanároktól adassanak elő:

1. „A beszéd és az összes érzékszervek bonc- és élettana“; előadja dr. *Csáky Tivadar* irgalmasrendi főorvos, heti 2 órában.

2. „Phonetika és tüzetes magyar nyelvtan, tekintettel a siketnémák gyakorlati beszédtanítására“; előadja: *Borbély Sándor* igazgató, heti 3 órában.

3. „A siketnémák élet-, lélek- és neveléstana“; előadja *Kliss Lajos* tanár, heti 2 órában.

4. „A siketnémák oktatásának és irodalmának története, vonatkozással a vakok, képezhető hülyék és gyengétehetségűek oktatásának történeti fejlődésére“; előadja *Kliss Lajos* tanár, heti 2 órában.

5. „A siketnémák oktatásának módszertana“; előadja *Borbély Sándor* igazgató, heti 2 órában.

6. „A képezhető hülyék és gyengétehetségűek oktatásának módszertana, valamint a fogyatékosok élet-, lélek- és neveléstana“; előadja *Berinza János* igazgató, heti 1 órában.

7. „A vakok oktatásának módszertana, valamint a vakok élet-, lélek- és neveléstana“; előadja *Pivár Ignác* igazgató, heti 1 órában.

8. „Az összes beszédhibák ismertetése és javítás-módja“; előadja *Borbély Sándor* igazgató, *Gácsér József* tanár segédkezésével, heti 1 órában.]

A gyengétehetségűek iskolája. Dr. *Wlassics Gyula* vallás- és közoktatásügyi miniszterünk a közjó érdekében cselekedett, midőn a főváros budai oldalán a hülyék intézetével kapcsolatosan externátusi osztályt létesített 20 növendékkel, kik igen szép eredménnyel tanítottak. Miután mindinkább szaporodik a felvétel végett jelentkezők száma, arra határozta el magát a miniszter, hogy a pesti oldalon is nyit egy ily iskolát egyelőre egy osztálylyal. Az osztály vezetésével *Kelemen Ignác* bízott meg, ki az iskola megnyitása érdekében nagy buzgalommal végzi a szükséges előkészületeket.

A dadogók és hebegők oktatására képesítő tanfolyam hallgatóinak vizsgálata f. évi augusztus hó 13-án folyt le dr. *Neményi Imre* miniszteri osztálytanácsos, miniszteri biztos és *Kliss Lajos* siketnéma intézeti tanár, szaktanácsai kiküldött jelenlétében. A tanfolyamnak 7 hallgatója közül, — kik állami ösztöndíjban részesültek — 2 kitűnő, a többi egyszerű eredménnyel állotta meg helyét, úgy az elméleti, mint a gyakorlati vizsgán. A vizsgálat után a miniszteri biztos a képesített tanítókhöz szép beszédet intézett, melyben lelükre kötötte új tudományuknak az ifjúság érdekében minél hathatósabban való érvényesítését. Egyben a miniszter megbízásából a tanfolyam vezetőjének köszönetet mondott a tanfolyam vezetése körül kifejtett buzgalmaért. Most *Zoványi Lajos* krasznai áll. iskolai igazgató, a tanfolyamnak egyik kitűnő hallgatója társai nevében köszönetet mondott a vizsgáló-bizottságnak, dr. *Sarbo* tanfolyamvezetőnek és segédjének, *Várdi Zsigmond*nak.